Innehåll

Öppna en bok och ge barnen hela världen
– en hälsning från Bagir Kwiek 2
Om inspirationsmaterialet *Läs tillsammans!* 4
Tio skäl för högläsning 5
Så här kan ni arbeta tillsammans 6
Läs högt tillsammans med barnen 8
Samtala om text och bild 9
Berätta muntligt 13
Gör medvetna bokval 14
Skapa en stimulerande läsmiljö 15
Upptäck böcker inom olika teman och områden 16
Läsa, skapa och leka 20
Upptäck skriftspråket 22
Involvera familjen 24
Barnens alla språk 28
Barn som är nya i det svenska språket 30
Nationella minoritetsspråk 32
Svenskt teckenspråk 34
Samarbeta med folkbiblioteken 36
Arbeta vidare 39

Illustrationer av Matilda Ruta

Öppna en bok och ge barnen hela världen

en hälsning från Bagir Kwiek

Jag älskar känslan av att vända blad i en bok och läsa de där första raderna. När man plötsligt ger sig in i en helt annan värld av känslor och platser och man får träffa människor och varelser så olika en själv, men ändå så lika.

Böcker är en av de bästa uppfinningar som vi människor kommit på. Därför bör vi dela med oss av dem till nästa generation. Att läsa tillsammans med barn, att prata om de frågor barnen ställer och se hur de lever sig in i sagornas värld, att dela skratten och spänningen – det ger oförglömliga minnen och stimulerar fantasin.

Böcker är nycklar som öppnar dörrar. Genom böckerna formades min medvetenhet som barn. Jag fick massor av kunskap och läsningen berikade mitt språk. Jag blev medveten om de fördomar som fanns mot oss romer och lärde mig hur jag skulle hantera dem. Jag fick också många nya idéer och en möjlighet att förstå andra bättre. Läsningen gav mig en fantasi utan gränser och en värld där allt var möjligt – jag lärde mig att tänka fritt, känna fritt, uttrycka mig fritt.

Så öppna en bok och ge barnen hela världen! Ge dem din tid, så lovar jag att de kommer att ge dig tillbaka en värld fylld av värme, glädje och medmänsklighet! Läs för barnen, det är de värda.

Med vänliga hälsningar
Bagir Kwiek
Sveriges läsambassadör 2020–2021

Foto: Anna von Brömssen

Om materialet

Det är bara fantasin som sätter gränser för hur böcker kan användas. Läsning och litteratur är en betydelsefull del av förskolans arbete och kan vara ett verktyg för att nå förskolans mål. Det läsfrämjande arbetet kan dock se olika ut; läsning kan vara ett eget innehåll i ett stort projekt eller en mindre del av ett pågående arbete.

Inspirationsmaterialet *Läs tillsammans!* har tagits fram av Bokstart på Kulturrådet och Nationellt centrum för språk-, läs-, och skrivutveckling och skolbibliotek (NCS) på Skolverket. Det belyser högläsning och samtal om text och bild i förskolan samt hur viktigt det är.

Använd gärna inspirationsmaterialet som utgångspunkt för ett gemensamt lärande och för att tillsammans utveckla undervisningen på förskolan. Efter varje rubrik finns exempel på aktiviteter och förslag på artiklar, filmer och annat material som ni kan arbeta vidare med.

Kontakta gärna biblioteket för tips på berättelser och fakta-böcker för barn samt pedagogisk litteratur om berättande och textsamtal!

Det finns även en lista med länkar till materialet och en källförteckning på www.bokstart.se/lastillsammans och www.skolverket.se/ncs.

Mer info om hur du hittar länkarna finns på sidan 37.

10 skäl för högläsning

Högläsning ...

- **stimulerar** fantasi och nyfikenhet
- **skapar** möten och ger gemenskap
- **utvecklar** ordförråd och språk
- **stödjer** tänkandet och hjärnans förmåga att skapa bilder
- **hjälper** barnet att förstå sig själv
- **ökar** barnets förmåga att förstå omvärlden
- **väcker** känslor och inlevelseförmåga
- **visar** nya och olika perspektiv
- **öppnar** upp för olika konstformer, till exempel bild, poesi och dramatik
- **gör** att barnet börjar se sig själv som en läsare

Högläsning är en grund för ALL språk-, läs- och skrivutveckling.

Så här kan ni arbeta tillsammans

Här är ett förslag på hur ni kan planera ett mer långsiktigt gemensamt arbete.

Bestäm vad ni vill fokusera på. Gör en plan för hur ofta och när ni ska ses

- Vilka behov ser vi bland barnen på vår förskola?
- Var befinner vi oss just nu i vårt läsfrämjande arbete?
- Vad behöver vi veta mer om eller utveckla för att möta barnens behov?

Förbered er genom att läsa en gemensam text eller se en film

- Välj en artikel, bok eller film som är relevant för era behov och syften.
- Läs aktivt. Notera saker ni reagerar över – både sådant ni tycker är intressant och håller med om och sådant ni inte håller med om.
- Fundera på några frågor ni vill lyfta tillsammans utifrån det lästa.

Samtala om era tankar kring det lästa

- Vad har ni tagit med er från det ni läst?
- Hur är det relevant för barngruppen och undervisningen?
- Sammanfatta samtalet: Vilka nya tankar har väckts?

Besluta om en gemensam förändring utifrån samtalet

- Förändringen kan till exempel handla om rutiner, miljön eller en ny aktivitet i undervisningen.
- Prova förändringen i praktiken och notera vad som händer med barnen.
- Samtala med fokus på vad ni lade märke till i barngruppen: Behöver något i arbetssättet förändras och utvecklas vidare?
- Finjustera aktiviteten. Prova igen och reflektera tillsammans.
- Vad hände när ni justerat aktiviteten och provat den igen?

Läs högt tillsammans med barnen

Högläsningen är den allra första läsningen som barn kommer i kontakt med. Den kan uppmärksamma barnen på glädjen och lusten i att läsa och ge barngruppen på förskolan gemensamma upplevelser. Högläsning stimulerar fantasi och tanke och den ger möjlighet att undersöka olika känslor. Den kan leda till att nya ord används, att nya lekar leks och att nya berättelser berättas. Med engagerande vuxna, och i samtal med andra barn, kan böcker och muntliga berättelser dessutom bidra till att barnet lär känna sig själv, sina kamrater och sin omvärld.

Högläsningen kan skapa ett lugn både för den som läser och för den som lyssnar – men den ger så mycket mer. Att läsa med barnen är dessutom en aktivitet med ett pedagogiskt innehåll och behöver därför ägnas tid och tanke: Varför ska en viss bok läsas? På vilket sätt? Hur kan vi skapa läsupplevelser för de allra yngsta barnen? Dessa är exempel på frågor som blir viktiga när högläsning är en del av undervisningen.

En aktiv läsning sker *tillsammans* med barnen, inte bara *för* barnen, och vuxna har en betydelsefull uppgift i att ställa frågor och bjuda in barnen till att reagera på text och bild under lekfulla former. Förskolan spelar här en viktig roll!

Samtala om text och bild

Möjligheter till samspel och samtal med andra är grundläggande för barnens språkutveckling och lärande. Samtal om det lästa ger barnen gemensamma upplevelser och referenser även om barnen har olika bakgrund, läserfarenheter och språkutveckling. När barnen får en inbjudan att vara delaktiga i samtal före, under och efter läsningen blir det också enklare för dem att förstå innehållet i böckerna. Lyssna därför in och uppmärksamma alla barns röster och frågor. Uppmuntra reaktioner, tankar och eget berättande!

- **Läs boken själva först** och fundera på hur ett samtal med barnen kan läggas upp utifrån bokens innehåll.
- **Bygg upp en förförståelse** genom att prata med barnen om omslaget eller göra en bildpromenad där ni tittar på, och pratar om, bilderna innan ni läser texten.
- **Skapa nyfikenhet** innan själva läsningen, genom att samtala kring en fråga med koppling till boken. Exempel är värderingsfrågor där barnen själva tar ställning, till exempel: *Hur ska en bra kompis vara?*
- **Fånga upp barnens frågor** under läsningens gång.
- **Samtala om nya begrepp** och förklara när det behövs. Ibland kan det dock vara skönt att höra en berättelse från början till slut utan att den avbryts. Fundera på vad som passar bäst i olika situationer.
- **Sammanfatta texten tillsammans** med barnen och uppmuntra dem till egna reflektioner och tolkningar. Använd lekmaterial för att utveckla berättelsen med barnen efter avslutad läsning.
- **Fånga upp, dokumentera och presentera** barnens tankar på olika kreativa sätt.

Så här kan du ställa frågor till barnen

- Ställ frågor om texten efter läsningen och koppla ihop det lästa med barnens erfarenheter: *Skulle det här kunna hända i verkligheten? Vad skulle du ha gjort om det hände dig?*
- Ställ öppna frågor där flera svar är möjliga: *Hur tror ni att hon känner sig? Varför gjorde han så? Vad hade hänt om …?*
- Använd ”jag undrar”-formuleringar: *Jag undrar om det var något speciellt ni gillade/inte gillade med den här berättelsen? Jag undrar om det fanns något som var svårt att förstå?*
- Ställ mer konkreta frågor till de yngsta barnen: *Vad ser du? Kan du peka på …? Hur låter …? Har du sett …?*

Reflektionsfrågor

Välj en barnbok:

Vilka frågor kan ni kan ställa till de yngsta barnen för att utveckla deras intresse?

Vilka frågor kan ni ställa till de äldre barnen för att öppna upp för deras tolkningar?

Vad händer när ni läser med snarare än för barnen? Vilka skillnader ser ni?

Arbeta vidare

17 skäl för barnboken. Svenska Barnboksakademins samlade goda argument för barnlitteratur. Till materialet hör affischer, bildspel samt en handledning om samtal kring text och bild.

Högläsning och samtal om text. Inspiration och filmer hos Skolverket, www.skolverket.se

Högläsning. Del 1 i Skolverkets modul **Läsa och berätta**.

Samtala om texter. Del 2 i Skolverkets modul **Läsa och berätta.**

Berätta muntligt

Muntligt berättande finns i alla kulturer och språk. Berättande är en växelverkan mellan berättaren och lyssnaren, där inte minst lyssnande barn känner sig tilltalade och delaktiga. När en vuxen berättare använder ansiktsuttryck, gester, kroppsspråk och röst fångas barnens uppmärksamhet och de dras in i berättelsens värld. Att höra sagor stärker också barnens förmåga att själva berätta.

- **Betona ord**, sänk och höj rösten och gör pauser.
- **Tänk på att kroppsspråket** illustrerar och förstärker ord och känslor. Prova er fram och hitta egna sätt som känns naturliga för att levandegöra det ni berättar.
- **Förstärk känslor** med ansiktsuttryck. Det ger barnen information om hur berättelsen kan tolkas – om den är sorglig, spännande eller rolig.
- **Använd blicken** för att upprätthålla kontakt och visa vart barnen ska rikta sin uppmärksamhet. Om du tittar på rekvisita, till exempel en sten eller en hatt, gör barnen också det.
- **Prova att berätta fritt** ur minnet. Utgå från vem berättelsen handlar om, var den utspelar sig och vad problemet är.

Reflektionsfrågor

Hur stimulerar och utvecklar ni barnens egna muntliga berättande?

Hur kan ert eget berättande vidareutvecklas på förskolan?

Hur kan ni inspirera vårdnadshavarna att berätta mer hemma? Kan ni till exempel inleda ett föräldramöte med att berätta en saga eller med en enkel berättarövning som ni gör tillsammans med dem?

Arbeta vidare

Berätta. Del 3 i Skolverkets modul **Läsa och berätta**.

Varför muntligt berättande i förskola och skola? Föreläsning med forskaren Ola Henricsson, finns på www.urplay.se

Mer info på s. 39 om hur du hittar länkarna

Gör medvetna bokval

Valet av bok kan göra skillnad. För att en text ska upplevas som meningsfull behöver barnen känna att den berör dem och väcker nyfikenhet. Boken bör tåla fler omläsningar. Fundera på vad läsningen ska leda till och hur ni ska arbeta med innehållet.

- **Reflektera** över vilka tankar och känslor det lästa kan väcka hos barnen. Böcker kan underhålla, ge mer kunskap om ett ämnesområde, skapa igenkänning – och mycket mer. Om boken väcker funderingar och går att tolka på olika sätt så håller den för omläsning.
- **Erbjud litteratur på barnens olika språk**, i olika genrer, för olika åldrar och för olika intressen. Upptäck faktaböcker, poesi och nya berättelser tillsammans!
- **Fundera på hur** flickor, pojkar, familjer och människor skildras i de böcker ni läser. Det finns många spännande böcker som utmanar begränsande normer.
- **Kontakta en bibliotekarie** som kan ge stöd i valet av böcker.

Reflektionsfrågor

Vilka böcker finns på förskolan?
Vad läser ni och i vilket syfte?

Återspeglas barnens intressen i valet av bilder och texter?

På vilka sätt är barnen delaktiga i valet av böcker på förskolan?

Syns och hörs alla barns röster och olika sammanhang i det ni läser?

Arbeta vidare

Barn- och ungdomsbokskatalogen. Kulturrådets katalog innehåller boktips från årets utgivning och inspiration om läsning. Här finns också ett urval av böcker på andra språk än svenska.

Poesi och språklek. Del 4 i Skolverkets modul **Utforska textvärldar**.

Samtala om bilderbokstexter – fördjupning. Del 2, fördjupningsartikel, i Skolverkets modul **Läsa och berätta**.

Skapa en stimulerande läsmiljö

Låt böckerna läsas och användas! Placera böckerna i barnens höjd. Mysiga eller spännande läsplatser på olika ställen väcker barnens nyfikenhet. Gör gärna barnen delaktiga när ni utformar läsmiljöer och väljer ut böcker och andra medier. Visa vad läsning är och visa att det är viktigt.

- **Erbjud ett stort urval** av böcker, så att alla barn kan hitta något som passar dem. Ta gärna hjälp av biblioteket.
- **Tänk till var ni placerar** böckerna. Det kan till exempel finnas böcker om spännande byggnader i bygghörnan, böcker om olika yrken i rolleken eller böcker om småkryp i anslutning till uteleken.
- **Arbeta med berättelser** i olika former för att aktivera olika sinnen och väcka intresse hos barnen. Verktyg som ljudböcker eller storbildsläsning mot väggar och tak i inne- och utemiljön kan ge en extra dimension.
- **Använd olika material** för att skapa en miljö som är inspirerad av det ni läser just nu.
- **Visa redan i hallen** vilka böcker ni läser och barnens arbete utifrån det lästa, så det blir synliggjort för vårdnadshavarna.

Reflektionsfrågor

Hur involverar ni barnen i att utveckla läsmiljön?

På vilka olika sätt kan ni agera som läsande förebilder?

Arbeta vidare

Läsmiljö och läsande förebilder. Del 4 i Skolverkets modul **Läsa och berätta.**

Mer info på s. 39 om hur du hittar länkarna

Upptäck böcker inom olika teman och områden

Böcker och läsning kan kombineras med olika delar av läroplanen, exempelvis med ämnesområden som teknik, naturvetenskap eller matematik. Teknik spelar ofta en viktig roll i skönlitteratur, även om vi inte alltid tänker på det. Berättelsen kan sätta in teknik och naturvetenskap i ett sammanhang och hjälpa barnen att sätta ord på begrepp. En bilderbok kan synliggöra matematiken och vara en väg in för att prata om matematik med barn.

- **Fundera på vilka matematiska frågor** ni kan ställa förutom raka frågor som *Hur många ser du på bilden?* En annan typ av mer reflekterande fråga kan vara: *Räcker äpplena till alla djuren?*
- **Använd sagor** för att undersöka lägesord, storlek, ordningsföljd eller tid.
- **Böcker är fulla av substantiv** som är kopplade till tekniska lösningar. Vilka vardagliga tekniska lösningar som till exempel spade, gaffel eller lampa finns i det ni läser?
- **Ställ frågor som innehåller verb**, till exempel *öppna, laga, tända*. Det hjälper barnen att få syn på tekniken i litteraturen.
- **Se över fördelningen** av faktaböcker och skönlitteratur på förskolan – båda behövs!
- **Använd böcker som blandar** fiktion och fakta. Det ger tillfälle att samtala om vad som är på riktigt och vad som är på låtsas i boken. Det kan vara början på att arbeta med källkritik.
- **Låna gärna fler böcker** till temaarbeten på biblioteket.

Reflektionsfrågor

Hur kan ni väcka och fånga upp barnens frågor kring naturvetenskap, teknik och matematik med hjälp av litteraturen?

Hur skulle böcker kunna fungera som utgångspunkt för ett temaarbete i naturvetenskap, teknik eller matematik?

Arbeta vidare

Tekniken i barnlitteraturen. Del 2 i Skolverkets modul **Natur, teknik och språkutveckling**.

Naturvetenskap i boksamtal. Del 4 i Skolverkets modul **Natur, teknik och språkutveckling**.

Bilderböcker i matematikundervisning. Del 3 i Skolverkets modul **Matematik och språkutveckling**.

Nationellt centrum för matematikutbildning (NCM). Här finns länkar till reportage och forskningsartiklar om matematik i förskolan.

Mer info på s. 39 om hur du hittar länkarna

Läsa, skapa och leka

Berättelser hör tätt samman med lek. Under läsning och i lek skapas en fantasivärld som går att kliva in i och ut ur. Lek och fantasi är dessutom en central del av barnens sociala och intellektuella utveckling. För att utveckla den egna kreativiteten behöver barn upplevelser. Erbjud därför olika verktyg och material och visa barnen olika sätt att använda dem på.

- **Använd hela kroppen** när ni skapar och upplever berättelser, inte minst med de yngsta barnen.
- **Hitta på rim**, nonsensord och andra språkliga ljud tillsammans med barnen.
- **Bearbeta det lästa** på olika sätt exempelvis genom att bygga, måla, sjunga eller dansa.
- **Låt barnen skapa** egna böcker eller serier som har inspirerats av det lästa.
- **Bygg rum i rummet** och läskojor med enkla medel.
- **Välj lekrekvisita** som kan kopplas till den bok som ni läser just nu.
- **Låt barnen dramatisera** en scen ur boken ni läser eller visa hur de tror eller tycker att berättelsen ska fortsätta.
- **Berätta samma berättelse** under en längre period men på olika sätt och med olika rekvisita.

Reflektionsfrågor

Hur skapar ni kopplingar mellan olika uttrycksformer till exempel text, bild, sång, rörelse, musik och drama?

Vad i det ni läser just nu skulle kunna gestaltas och utvecklas till teman?

Arbeta vidare

Leka och skapa berättelser.
Del 2 i Skolverkets modul **Skapa och kommunicera**.

Estetisk och kreativ kommunikation.
Del 4 i Skolverkets modul **Skapa och kommunicera**.

Barn läser och ritar bilder och serier.
Del 2 i Skolverkets modul **Utforska textvärldar**.

Poesi och språklek. Del 4 i Skolverkets modul **Utforska textvärldar.**

Mer info på s. 39 om hur du hittar länkarna

Upptäck skriftspråket

Barn har många olika vägar in i skriftspråket. Ofta väcks intresset genom högläsning och berättande. Fånga upp barnens nyfikenhet på symboler, bokstäver, bilder eller serier i leken och utforska barnens textvärldar. Uppmärksamma gärna skrift genom att till exempel läsa och peka ut olika texter i miljön i och utanför förskolan.

- **Ta barnets klotter** på allvar och prata om det som skrivits. Då signalerar du till barnet: *Du är en som skriver!*
- **Leta symboler** tillsammans och prata om budskapet i dessa. Då kan barnen få en förståelse för att symboler kommunicerar något.
- **Inkludera texter** i rollekar genom skyltar, förpackningar eller små meddelanden. Lyssna aktivt och se hur leken kan utvecklas.
- **Ha pennor**, papper och annat skrivmaterial tillgängligt.
- **Använd olika material** och uttrycksformer för att skapa och utforska bokstäver.
- **Synliggör olika alfabet** för barnen.

Reflektionsfrågor

Hur kan ni utveckla inspirerande platser för skrivande på förskolan?

Hur kan ni uppmuntra till skrivande i leken?

Hur kan ni fånga upp de yngsta barnens intresse för olika textvärldar?

Arbeta vidare

De yngsta barnens teckenskapande. Del 1 i Skolverkets modul **Utforska textvärldar**.

Skrift och tecken i lek och utforskande. Del 2 i Skolverkets modul **Utforska textvärldar**.

Börja i barnens erfarenheter. Del 1 i Skolverkets modul **Skapa och kommunicera**.

Barns tidiga skrivande. Del 3 i Skolverkets modul **Skapa och kommunicera**.

Mer info på s. 39 om hur du hittar länkarna

Involvera familjen

Ökad kunskap om den tidiga läsningens betydelse kan ha effekt på familjers läsvanor. Visa och berätta för de vuxna i barnens närhet vad ni läser och hur ni inspireras av berättelserna. Låt läsglädjen smitta av sig.

Hitta kontaktpunkter med hemmet, till exempel vid hämtning, lämning, föräldramöten eller via veckobrev och inskolningssamtal. Använd dessa tillfällen att lyfta högläsningens betydelse samt inspirera och locka till läsning. Uppmuntra även barnens familjer att läsa och samtala om böcker hemma, gärna på familjens alla språk. Här kan folkbiblioteket vara en värdefull resurs.

- **Uppmuntra läsning i hemmet** genom att till exempel skapa ett hallbibliotek där böcker kan lånas hem. Inkludera barnen när ni skapar hallbiblioteket; det visar att ni tycker att läsning är viktigt. Om ni också läser böckerna i hallbiblioteket på förskolan blir barnen ”ägare” av hallbiblioteket och medverkar till hemlån.
- **Bjud in till ett föräldramöte** där ni inspirerar till högläsning i hemmet och berättar varför det är viktigt. Lyft olika former av läsning och lyssning, exempelvis digital, ljudbok och berättande. Samtala om läsningens betydelse för språkutveckling.
- **Stärk vårdnadshavarna** i deras roll. Prata om hur viktiga de är som berättande och läsande förebilder för sina barn.
- **Informera vårdnadshavare** när barnen besökt biblioteket eller om biblioteket har besökt förskolan.
- **Uppmuntra familjerna** att själva besöka biblioteket. Alla är inte vana vid bibliotek; man kanske inte känner till var biblioteket ligger, att det är gratis och att barn är välkomna på biblioteket.

Fler tips

- Låt barnen ta med sig en bok hemifrån eller välja ut en på förskolan, och låt barnen berätta om böckerna.
- Uppmuntra vårdnadshavarna att fråga barnen om böcker som de har läst på förskolan. Visa exempel på hur man kan ställa frågor och samtala om det lästa.
- Beskriv ett tema eller ord från böckerna och be vårdnadshavarna prata om dessa på de språk som används i hemmet.
- Använd *Barn- och ungdomsbokskatalogen* på olika läsinspirerande sätt. Dela ut den till barn och till vårdnadshavare; den kan beställas kostnadsfritt hos Kulturrådet.

Reflektionsfrågor

Hur synliggör ni för vårdnadshavarna att er förskola är en läsande och språkande förskola?

Hur kan er förskola uppmärksamma vårdnadshavare om vikten av läsning?

Hur skulle förskolan kunna organisera läsfrämjande aktiviteter som engagerar vårdnadshavarna?

Arbeta vidare

Presentation för möte med vårdnadshavare. Finns på Bokstarts webbplats. Bokstart har inspirerande material och filmer om högläsning som riktar sig till vårdnadshavare.

Att läsa för små barn. Korta filmer med språkforskaren Carina Fast. Filmerna finns på svenska, engelska, somaliska, farsi och arabiska.

Läs mer på Bokstart

Barnens alla språk

Språk, lärande och identitetsutveckling hänger ihop. Förskolan har därför en viktig roll i att stimulera barnens språkutveckling i svenska oavsett om barnen har svenska som modersmål eller ett annat språk.

I förskolan möts människor från olika kulturer som talar olika språk. Globalt sett är det vanligt att barn kan flera språk. Flerspråkighet är en kompetens, och med rätt stöttning från vårdnadshavare och personal i förskolan kan flerspråkiga barn utveckla både sitt modersmål och svenska språket. Därför är det värdefullt att flerspråkiga barn får högläsning och muntliga berättelser både på sina modersmål och på svenska i förskolan. Det är också en möjlighet för hela barngruppen att lyssna på flera språk för att skapa språklig medvetenhet och intresse för fler språk men också för att barn ska få visa sin flerspråkighetskompetens i ett socialt sammanhang och få vara experter.

- **Låt barnens olika** sammanhang och kulturella referensramar synas i böcker och bilder, så att alla känner igen sig.
- **Erbjud böcker** både på svenska och på barnens eventuella andra språk.
- **Anordna högläsningsstunder** på svenska och på modersmålet om det finns personal som kan barnets modersmål.
- **Be personal** på andra avdelningar eller förskolor i området som kan barnens modersmål att spela in sagor som kan användas i högläsningsstunder.

- **Ge barnen möjlighet** att återberätta boken både på svenska och sitt modersmål.
- **Låt olika språk och alfabet** synas på förskolan genom ord, bilder, teckningar, böcker och ljudinspelningar.
- **Låt barnen skapa** identitetstexter, det vill säga egna texter, filmer och annat material som utgår från dem själva och deras erfarenheter.
- **Involvera vårdnadshavare** på olika sätt. De kan till exempel läsa in sagor på olika modersmål som barnen kan lyssna på när de är i förskolan eller läsa samma böcker på modersmål i hemmet som ni läser på svenska i förskolan.

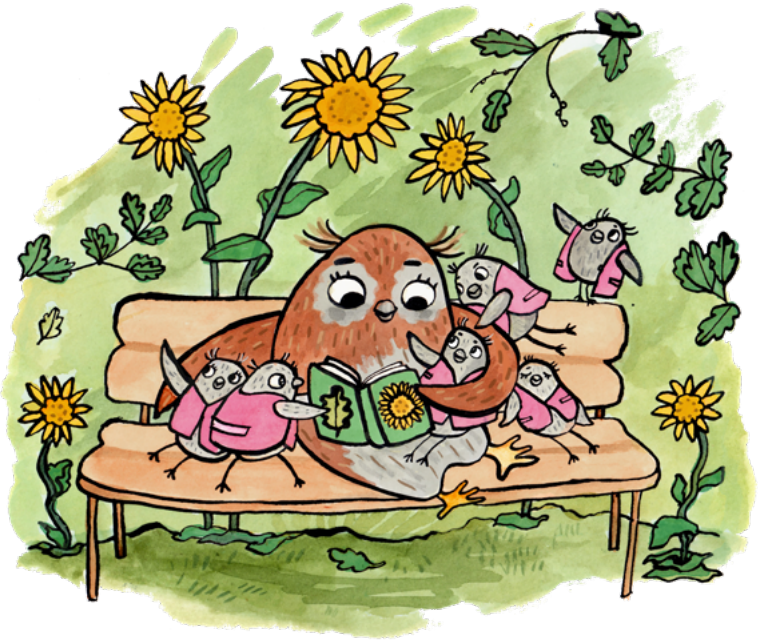

Barn som är nya i det svenska språket

I mötet med barn som är nya i det svenska språket kan det finnas ett behov av att anpassa förskolans arbetssätt. Lyssna och utbyt tankar och erfarenheter med både barn och vårdnadshavare. Berättande och skapande aktiviteter är viktiga för alla barn men har särskilt stor betydelse för flerspråkiga barn och deras möjligheter att utveckla såväl det svenska språket som modersmålet. Att kombinera det lästa med andra uttrycksformer som bild, rörelse och sång stöttar förståelsen för alla men är särskilt viktigt för de barn som är nya i ett språk.

Reflektionsfrågor

Hur kan ni synliggöra olika språk och skriftspråk på förskolan?

Vilka kompetenser i flerspråkighet finns i ert arbetslag? På förskolan? I förskoleområdet? Hur kan ni använda dessa för att skapa högläsningsstunder på barnens modersmål?

Hur samverkar ni med vårdnadshavarna kring barnens språk? Hur kan de involveras för att stötta flerspråkiga barns utveckling av sina modersmål även på förskolan?

Finns det något i era arbetssätt eller kunskaper som behöver utvecklas för att kunna stötta barn som är nya i det svenska språket?

Arbeta vidare

Flera språk i barngruppen. Skolverkets modul om flerspråkighet som en resurs på förskolan.

Flerspråkighet i förskolan. Skolverkets webbsida med Inspiration, filmer och fördjupningsmaterial

Barnets språk. Bokstarts faktablad till vårdnadshavare om barns språkutveckling i fyra olika åldrar. Faktabladen finns översatta till många språk.

Nationella minoritetsspråk

De nationella minoritetsspråken i Sverige är finska, jiddisch, meänkieli samt romani chib och samiska. Högläsning på nationella minoritetsspråk och berättelser om nationella minoriteter kan bidra till att barn som tillhör dessa får stöd i sin språkutveckling och sin kulturella identitet. Dessutom ger litteratur en möjlighet att lägga grunden för en förståelse för de nationella minoriteternas språk och kultur för alla barn. På så sätt kan förskolan bidra till att överföra och utveckla de nationella minoriteternas kulturarv.

- **Uppmärksamma minoritetsspråken** så att de hörs och märks i vardagen i förskolan och för hela barngruppen.
- **Komplettera högläsning** på majoritetsspråket med inspelade sagor på minoritetsspråken, med hjälp av olika digitala resurser.
- **Låt hela barngruppen ta del** av sagor på minoritetsspråken. Välj då gärna en saga där innehållet redan är känt för barnen. Genom att använda bilderböcker eller sagoapplikationer med bilder som projiceras upp med stor bild på en vägg blir det en möjlig aktivitet i hela barngruppen.
- **Låt de barn som kan** minoritetsspråken vara experter under det gemensamma lyssnandet.
- **Använd flerspråkighetskompetensen** i personalgruppen för att till exempel spela in sagor som brukar användas vid högläsningsstunderna. Kanske finns det även vårdnadshavare eller andra som vill hjälpa till?
- **Låt barnen skapa böcker** på sina minoritetsspråk eller göra böcker om egna erfarenheter och tolkningar av sina kulturella identiteter. Ta hjälp av bokapplikationer där det går att spela in tal, skapa bilder och annat innehåll.

Reflektionsfrågor

Hörs, syns och märks de nationella minoritetsspråken på er förskola?

Hur kan er förskola undervisa om nationella minoriteter?

Om ni har barn som ska få stöd i ett nationellt minoritetsspråk – hur kan språket användas i meningsfulla sammanhang och i samspel med andra barn och vuxna?

Arbeta vidare

Att främja nationella minoritetsspråk. Bokstarts kunskapspaket med filmer, artiklar och faktablad på minoritetsspråken.

Att stödja och främja nationella minoriteter och minoritetsspråk i förskolan. Del 2, fördjupningsartikel, i Skolverkets modul **Flera språk i barngruppen**.

Modersmål och minoritetsspråk. En samlingssida med sökbara program och stödmaterial på UR Play.

Barnradio på minoritetsspråken. Sveriges Radios webbsida som samlar radioprogram om minoritetsspråken, till exempel **Randiga sagor för de yngsta**, www.sverigesradio.se

Svenskt teckenspråk

Barn som är döva eller har en hörselnedsättning har rätt till språkutveckling i svenskt teckenspråk i förskolan. Det innebär att dessa barn ska få stöd i sin språkutveckling i både svenska och svenskt teckenspråk, även vid läsfrämjande aktiviteter som exempelvis högläsning.

- **Låt barnet sitta** i ditt knä vid bokläsning, så att det ser bilderna i boken. Peka på det du vill prata om, teckna ordet och peka igen. Teckna framför barnet, för då ser barnet tecknet utifrån sitt eget perspektiv. En del tecken kan du även teckna på barnet, till exempel *nalle, hatt* och *snäll*.
- **Erbjud barnen** att ta del av olika teckenspråkstexter, till exempel sagor på svenskt teckenspråk. I första hand bör dessa sagor berättas av en teckenspråkig person som finns på plats på förskolan. Om detta inte är möjligt finns det sagor på svenskt teckenspråk att se via skärm. Prata med barnen om innehållet i sagan och hur olika begrepp tecknas. Jämför gärna med hur begreppen ser ut på skriven svenska.
- **Ha texter och bilder** samt det svenska teckenspråkets handalfabet, handformer och bilder på tecken uppsatta på olika platser på förskolan.
- **Arrangera olika språklekar** där barnen får leka med svenskt teckenspråk. Ni kan till exempel leka med handformer. Välj exempelvis en handform och se hur många tecken ni kan med den handformen eller försök att skapa en berättelse med endast en handform.
- **Låt barnen bekanta sig** med digitala verktyg för att filma sig själva. Uppmuntra barnen till att berätta upplevelser, sagor eller något som hänt under dagen på svenskt teckenspråk med hjälp av de digitala verktygen.

Reflektionsfrågor

Hur använder ni svenskt teckenspråk som resurs?

Vilken kompetens i svenskt teckenspråk finns på er förskola? Vad behöver utvecklas?

Arbeta vidare

Svenskt teckenspråk i förskolan. Information och länkar från Specialpedagogiska skolmyndigheten, www.spsm.se

Flerspråkighet i förskolan. Inspiration, filmer och fördjupningsmaterial från Skolverket, www.skolverket.se

Teckenspråk och tecken som stöd i förskolan. Del 1, fördjupningsartikel, i Skolverkets, modul **Flera språk i barngruppen.**

Att främja svenskt teckenspråk i förskolan. Del 3, fördjupningsartikel, i Skolverkets modul **Flera språk i barngruppen**.

Barns teckenspråksutveckling. Del 4, fördjupningsartikel, i Skolverkets modul **Flera språk i barngruppen**.

Teckenspråkstolkade filmer om små barns språkutveckling. Bokstarts webbplats, www.bokstart.se

Sagor och barnprogram på teckenspråk för förskolan. Finns på SPSM Play och på UR Play.

Mer info på s. 39 om hur du hittar länkarna

Samarbeta med biblioteket

Bibliotekarien kan vara ett stöd i att välja ut bra böcker på olika teman och hen kan också tipsa om nyutkomna böcker. Många bibliotek anordnar dessutom lässtunder och andra aktiviteter för barn. Om det inte finns ett bibliotek i närheten av förskolan kan det ibland vara möjligt att besöka bokbussen.

- **Låt barnen bli hemmastadda** på biblioteket. Visa att det finns rum som är till för dem.
- **Låt barnen vara delaktiga** vid biblioteksbesöket. Att få låna och lämna i automaten kan vara ett äventyr.
- **Bjud in en bibliotekarie** till förskolan. Kanske vill ni få en presentation av nyutkomna böcker, prata om läsning på ett föräldramöte eller ha en lässtund tillsammans med barnen. Om biblioteket inte har möjlighet att träffa alla barngrupper kan det finnas möjlighet för personalen på förskolan att få lära sig metoder för högläsning och få tips på böcker. Hör med ditt bibliotek.
- **Kontakta gärna biblioteket** i förväg om ni vill ha böcker på ett visst tema eller språk. En bibliotekarie kan plocka ihop ett bra urval till er.

- **Använd bliotekens kunskap** om anpassade och tillgängliga medier, till exempel böcker med tecken som alternativ och kompletterande kommunikation (TAKK), teckenspråksfilmer och taktila bilderböcker.
- **Samarbeta med biblioteket** om ni arbetar med, eller planerar för, ett längre projekt kring böcker och läsning som väver in olika mål i läroplanen.
- **Utse läsombud** på förskolan som kan ha regelbunden kontakt med biblioteket.

Reflektionsfrågor

Hur ser ni till att alla barn får besöka ett bibliotek?

På vilket sätt är barnen delaktiga i vilka böcker ni väljer när ni är på biblioteket?

Hur ser samarbetet ut mellan er förskola och biblioteket? Skulle det kunna utvecklas genom till exempel nätverk, en gemensam handlingsplan för läsfrämjande eller liknande? Bjud gärna in biblioteket till ett samtal om detta.

Arbeta vidare

Barn, böcker, delaktighet och inflytande. Region Gävleborg delar med sig av erfarenheter och metoder kring läsmiljöer och samverkan mellan folkbibliotek och förskolan.

Läsoteket. Göteborgs Stads webbplats med inspiration för läsfrämjande.

NCS

Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling samt skolbibliotek

Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling samt skolbibliotek, NCS, arbetar för att stärka barns och elevers språk-, läs- och skrivutveckling. NCS är en del av Skolverket. NCS erbjuder processtöd för språk-, läs- och skrivutvecklare och stödjer regionala nätverk. På webbsidan kan förskollärare, lärare, skolbibliotekarier, skolledare och andra hitta information och inspiration till det språkutvecklande arbetet.

Kontakt: ncs@skolverket.se

Webbplats: www.skolverket.se/ncs

Material på Skolverkets lärportal

Arbeta långsiktigt med språk-, läs- och skrivutveckling

På Skolverkets lärportal hittar ni material om språk-, läs- och skrivutveckling i förskolan. Det är tänkt att genomföras med hjälp av kollegialt lärande och bidra till fördjupade kunskaper om språk-, läs- och skrivundervisning.

Webbplats: Moduler på lärportalen om språk-, läs- och skrivutveckling i förskolan

Bokstart

Stöd och inspiration för små barns språkutveckling

Kulturrådet har regeringens uppdrag att främja läsning och stimulera små barns språkutveckling.

Bokstart är en nationell satsning som vänder sig till föräldrar och andra vuxna i barns närhet. Bokstart bygger på samverkan mellan folkbibliotek, barnhälsovård och förskola och utgår från familjens behov. På Bokstarts webbplats hittar du material om språkutveckling, till exempel om högläsningens betydelse, hur högläsning kan gå till och hur barnets språk utvecklas.

Förskolan kan i samarbete med folkbibliotek söka bidrag för Bokstart, läs mer om bidragen på Kulturrådets webbplats.

Kontakt: info@bokstart.se

Webbplatser: www.bokstart.se, www.kulturradet.se

Arbeta vidare

Länkar och källor hittar du här

Här finns länkar till de artiklar, webbsidor och filmer som listas under rubriken Arbeta vidare i det här materialet. Länkarna är sorterade under samma rubriker som du hittar här. Det finns även ytterligare material än det som nämns här. Under Källor finns övrigt referensmaterial som har använts i framtagningen av Läs tillsammans!

Ett läsfrämjande material från Kulturrådet och Skolverket

Kulturrådet är en myndighet som arbetar för att utveckla Sveriges kulturliv i hela landet och internationellt. Genom att främja, följa upp och fördela bidrag till kultur förverkligar Kulturrådet nationell kulturpolitik.

Skolverket är en myndighet med ansvar att styra och stödja den svenska förskolan, skolan och vuxenutbildningen. Skolverket arbetar för att alla barn och elever ska få en utbildning som är likvärdig och av god kvalitet i en trygg miljö.

KULTURRÅDET

Skolverket